

Latvijas Republikas Valsts prezidenta kanceleja Prezidenta preses dienests

Pils laukums 3, Rīga-50, LV-1900, tālr. 7092122, fakss 7320404,
prese@president.lv, www.president.lv

Valsts prezidentes Vairas Vīķes–Freibergas runa Latvijas Intelīgences apvienības XXIX konferencē "Baltijas ceļš — pirms desmit gadiem, tagad un nākamajā gadu tūkstoši ieejot" Rīgā, Dailes teātrī, 1999. gada 23.augustā

Augsti godātie konferences rīkotāji, mīļā latviešu tauta!

Šodien mūs visus vieno svētku un priecīgu atmiņu sajūta. Baltijas ceļš bija pārliecinošs Latvijas, Lietuvas un Igaunijas tautu vienotības, mērķu kopības un vēstures izpratnes apliecinājums. Baltijas ceļš bija viena no spilgtākajām Trešās atmodas, pretošanās kustības un neatkarības izcīņas epizodēm. Tā bija nevardarbīga protesta akcija, kas ar savu vērienīgumu un vienreizējo neparastumu satricināja pasauli un pievērsa sev pasaules uzmanību. Tā uzspīdzināja iesēdušos sabiedrisko domu, tā satrauca cilvēku prātus Rietumos tā ārdīja naivo ticību Gorbačova fenomenam un PSRS pārbūves izredzēm.

Baltijas ceļš parādīja, ka ļaunuma impērija irst. Baltijas ceļš parādīja Baltijas tautu gribu un gatavību atgūt neatkarību. 23.augusts ir vēsturisks notikums mums visiem — latviešiem, igauņiem, lietuviešiem, un tas ir nozīmīgs datums visas pasaules brīvības cīņu vēsturē. Tai laikā amerikāņu senators Bobs Douls sacīja: manas zemes, tas ir, ASV, tauta seko visam, kas notiek Igaunijā, Latvijā un Lietuvā, mēs apbrīnojam jūsu cīņu, un mūsu cerības balstās uz progresu, kuru jau ir izdevies sasniegt. Tie ir tie vārdi, ko par Baltijas tautām teica toreiz, un mēs ceram, ka tādus vārdus citu lielo valstu līderi varēs teikt par mums arī šodien un nākotnē.

Nekad vēl Latvijas, tāpat Igaunijas un Lietuvas, vēsturē nebija piedzīvota tik milzīga masu kustība, kas spēja saviļņot un savest kopā tik lielu tautas daļu, nekad vēl nebija pieredzēta tik plaša solidaritātes un kopīgās gribas izpausme kā 1989.gada 23.augusta dzīvā ķēde pāri visām trim Baltijas brālīgajām valstīm. Šī protesta akcija, kas vērsās pret Molotova- Ribentropa paktu, prasīja atzīt tās slepenos protokolus par spēkā neesošiem no to parakstīšanas brīža. Tam bija milzīga starptautiskā nozīme Baltijas valstu patiesās vēstures izpratnē. Starptautiskās sabiedrības priekšā gaismā izvilktā un nosodīta tika divu lielvalstu – PSRS un naciskās Vācijas — noziedzīgā slepenā darbība pret mazajām valstīm, kam liktenis bija lēmis ģeogrāfiski atrasties tām abām pa ceļam.

Baltijas ceļš pasaulei parādīja, ka arī mazās valstīs var dzīvot garā lielas un dižas tautas, kas kļūst spēcīgas savā vienotībā, kas kļūst spēcīgas savā prasībā pēc taisnības un patiesības. Tagad, kad šis noziedzīgais pakts ir guvis politisku un vēsturisku atmaskojumu, atmiņas par Baltijas ceļu simbolizē visai pasaulei, cik principā nepieļaujami ir lielvalstu darījumi, kur viņi iztirgo mazākas tautas, cik nepieļaujamas ir slepenas vienošanās, kas vērstas pret mazākām tautām.

Baltijas ceļa piemērs parāda, ka mazajām tautām var būt nevardarbīgi, pārliecinoši, estētiski skaisti un emocionāli iedarbīgi līdzekļi, lai cīnītos par savām tiesībām un par savu taisnību. XXI gadsimtā miers un taisnība būs iespējami tikai tad, kad mazās valstis, visas valstis izjutīs pilnīgu līdztiesību pasaules politiskajā arēnā, kad tās tiks respektētas kā pilntiesīgas locekles, ja vajadzēs pieņemt svarīgus lēmumus. Uz šādu modeli virzās Eiropas Savienība, un tieši tādēļ Latvijas iestāšanās šai savienībā ir tik ļoti svarīga. Slepeno darījumu vēstures atkārtosšanās nākotnes Eiropā nebūs vairs iespējama. Tā nebūs vairs

pieļaujama. Latvijai jau tagad tiek dota un nākotnē vēl vairāk tiks dota iespēja kļūt par Eiropas valstu saimes līdztiesīgu locekli. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka mums pašiem ar savu darbu, ar savu godaprātu, ar savu sakārtotu valsti ir jākļūst Eiropas cienīgiem.

Līdzās politiskam protestam Baltijas ceļš bija solidaritātes un kopīgas gribas akcija. Tas apvienoja visas trīs Baltijas tautas. Visi sajuta, ka būt kopā nozīmē augt spēkā un drosmē. Tautas kustību vadītāji – Savisārs, Landsbergis, Īvāns — spēja darboties cits citam blakus, viņi spēja darboties visi trīs kopā. Baltijas valstu sadarbība ciešāka nav bijusi ne pirms, ne pēc tam. Mums jābūt gudrākiem par mūsu pirmskara neatkarīgo valstu vadītājiem un ar visiem spēkiem jāuztur Baltijas vienotība, tā viņi tolaik teica. Tas sajūsmināja tautas, jo vienotības ideja toreiz bija patiesi pārņēmusi cilvēku prātus. Cilvēki prata būt solidarīgi, jo visiem bija viens augstāks, viens kopējs mērķis – neatkarība un brīvība. Šī cilvēku solidaritāte, kas izpaudās savstarpējā atbalstā, kas izpaudās savstarpējā palīdzībā, tautas un tās vadītāju vienotībā, ir visnozīmīgākā vērtība, kas mums ir palikusi mantojumā no šīm Baltijas ceļa dienām. Mūdienu Latvijā dažkārt pietrūkst šīs solidaritātes un šīs kopīgās gribas, tieši tā, kā toreiz mums bija papildam.

Mums tagad, tāpat kā toreiz, ir vajadzība spēt otram sniegt roku, pieturēties pie otra cilvēka rokas, sadoties rokās. Šis vienkāršais žests – pasniegt roku — atkārtots tūkstošiem un desmit tūkstošiem reižu, diezin vai maz ir redzēts kādreiz pasaules vēsturē. Mēs varam ar to pamatot lepoties, tas bija mūsu spēks, tā bija mūsu vienreizība. Tagad varbūt šīs kopā sadotās rokas ir atlaidušās. Mēs pamanām ikdienas gaitās dažādus berzes un konflikta punktus. Tas nav nekas traģisks, tie ir ikdienas sīkumi. Mums ir jāsakārto savas robežas, mums ir jāsakārto sava tirdzniecība, bet tas nenozīmē, ka mums ir robežu, naftas, reņģu, cūku vai olu kari. Tās ir praktiski kārtojamas lietas, ar labu gribu viegli nokārtojamas lietas. Baltijas valstu kopība, raugoties no tālienes, liekas lielāka, nekā dažreiz mēs paši to izjūtam, dzīvojot šajās valstīs.

Tomēr jāatceras, ka bijušais Latvijas Valsts prezidents Guntis Ulmanis, Latvijas bijušās valdības ir ļoti daudz paveikušas, lai politiski, juridiski, saimnieciski sakārtotu Baltijas valstu attiecības. Darbojas Baltijas asambleja, daudzām valsts un privātstruktūrām ir savstarpējas sadarbības līgumi, mums ir partnerattiecības ar Igauniju un Lietuvu. Es personīgi esmu iepazinies ar mūsu kaimiņvalstu prezidentiem un varu ar gandarījumu atzīmēt, ka viņi visi ir ļoti ieinteresēti turpināt Baltijas valstu sadarbību. Varbūt tieši tautā mēs nejūtam vairs šīs dziļās kopības saites ar saviem Baltijas kaimiņiem. Mēs nejūtamies gluži tā kā pirms desmit gadiem.

Daudzi uzskata, ka emocionālais pacēlums ir zudis, ka padzisusi kopējo mērķu izpratne. Kā varētu atjaunot toreizējo degsmi? Nav nepieciešams atkārtot to, kas tagad jau pieder vēsturei, nav nepieciešams otrreiz stāties uz Baltijas ceļa tieši tā, kā tas notika toreiz, lai tas notikums paliek vienreizējs un unikāls mūsu trīs tautu vēsturē, un kā tādu mēs to šodien un nākotnē vienmēr atcerēsimies. Bet mēs varam domās vēlreiz nostāties uz šī Baltijas ceļa, mēs varam atminēties, ka mēs to varējām un spējām izdarīt, un varam šobrīd izvirzīt sev jau citus nākotnes mērķus. Viens no tiem varētu būt —savstarpēji viens otram palīdzēt. Palīdzēsim viens otram ar padomu, ar labu gribu, ar uzticēšanos, iedosim ko vecam, slimam, palīdzēsim cittautiešiem iemācīties latviešu valodu, aizdosim kaimiņam tehniku, palīdzēsim skolas bērnam, nebūsim skaudīgi un nenovīdīgi, nebūsim maziski, nebūsim sīkmanīgi. Palīdzēt sastrādāties, darboties kopējiem mērķiem – tas jau ir tas pats, kas fiziski sadoties rokās. Ja Baltijas valstis spēja darīt to toreiz, mēs spējām to darīt tagad, mēs taču spēsim darīt to arī nākotnē. Latvijas tauta nesasniegs labāku nākotni, ja nespēsim atjaunot šīs solidaritātes jūtas, kas toreiz mūs nesa kā spārnos. Šo vēlēšanos palīdzēt citiem — nabadzīgiem, slimiem, nogurušiem, izmisušiem. Neļausimies sašķelties kā tautai, neļausimies vienmēr atgādināt un izcelt to, kas mūs atšķir vienu no otra, to, kas mūs nostāda vienu pret otru. Tie visi būtībā ir tikai sīkumi.

Tāpat kā Baltijas ceļā katrs cilvēks bija individualitāte, kas, sadodoties rokās ar citiem, veidoja kopību, tāpat arī sabiedrība sastāv no atsevišķiem indivīdiem, kur katrs

ieņem savu sev ierādīto vietu uz kopīgā ceļa. Lai saites sabiedrībai nepietrūktu, dažam ir jāuzņemas viena loma, citam – cita. Viens noiet īsāku ceļa posmu, cits — garāku, bet, kad visi ir nostājušies savās vietās, visi ķēdes locekļi kļūst līdztiesīgi un visi ir vajadzīgi, vienalga, cik tālu ceļu katrs gājis, jo kopīgajā lietā katrs aizpilda savu vietu un tai vietā viņš ir unikāls un vienreizējs, neviens cits viņu tieši tai vietā nemaz nespēj aizvietot. Katram cilvēkam ir sava unikāla un neatvietojama vērtība, bet visi kopā veido šo brīnišķīgo ķēdi. Lai šis Baltijas ceļa princips valdītu arī turpmāk mūsu sabiedrībā, lai tās būtu cilvēktiesības, viens likums visiem, visu tiesības uz normālu cilvēcīgu dzīvi, visu pienākums palīdzēt un tiesības saņemt palīdzību, tiesības un iespējas sadoties rokās kopīgu mērķu labad.

Atcerēsimies Baltijas ceļu šodien un vienmēr!

Visiem, kas tajā stāvēja, bija drosme, pašcieņa, uzņēmība, pārlicība par savu taisnīgumu, prieks par līdzās stāvošajiem, kopības sajūta. Atcerēsimies to, kad daždien mums šo izjūtu pietrūkst. Smelsimies spēkus apziņā par to, ka mēs spējam lielas lietas, ka tiešām esam apņēmušies un nolēmuši tās darīt. Es gribētu jūs aicināt tagad visus garā atkārtot šo Baltijas ceļu, kādu toreiz jūs veidojāt, rokās sadevušies. Mēģināsim iedomāties katrs savu dziļāko esmi kā cilvēkam, kā vienreizējai būtnei, kam stāv blakus citi, kuru apziņa un dziļākā būtība nāk no tiem pašiem pirmavotiem. Mums ir atšķirības, mums ir pretišķības, tās visas ir virspusīgā plāksnē. Savā dziļākā esmē, savā apziņā, savā latvietībā mēs visi esam viens kopējs veselums. Es, kas stāvu šeit, tu, kas man stāvi pa labi vai pa kreisi, — mēs visi esam vienas latviešu tautas locekļi. Atcerēsimies šo vienotību, atcerēsimies šo piederību, atcerēsimies to, ka mēs spējam būt vareni un diženi savā gribā, savā apņēmībā un savā mērķtiecībā! Lai Dievs mums uz to palīdz.